

УДК 343.157

Оксана Кучинська,*докт. юрид. наук, професор,
професор кафедри правосуддя
юридичного факультету**Київського національного університету імені Тараса Шевченка***Олег Щиголь,***студент магістратури юридичного факультету**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНОГО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД В АСПЕКТІ ПЕРЕГЛЯДУ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ НА ПРИКЛАДІ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «ПЕТУХОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»

У статті висвітлюються проблемні питання забезпечення права засудженого на справедливий суд у разі перегляду судових рішень за виключними обставинами на підставі встановлення Європейським судом з прав людини порушення Україною міжнародних зобов'язань. З аналізу рішення ЄСПЛ у справі «Петухов проти України» та чинних положень національного законодавства робиться висновок про неможливість забезпечення в окремих випадках ефективного захисту прав засудженого, щодо якого здійснюється перегляд судових рішень за виключними обставинами. Демонструється власне бачення цієї проблеми та пропонуються шляхи її вирішення.

Ключові слова: права засудженого, перегляд судових рішень, виключні обставини, порушення міжнародних зобов'язань, Європейський суд з прав людини, «Петухов проти України».

Постановка проблеми. Перегляд судових рішень за виключними обставинами є однією з основоположних гарантій прав засудженого у кримінальному провадженні, а також невід'ємним елементом права на справедливий суд, закріпленого у статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – «Конвенція») [1]. У цьому контексті слід погодитися з думкою Ю.С. Денисової, яка зазначає, що перегляд судових рішень спрямований на забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження, виявлення й виправлення судових помилок, які призвели до винесення незаконних, необґрунтованих та несправедливих судових рішень [2, с. 702].

Чинне кримінальне процесуальне законодавство містить чіткий перелік виключних обставин, у зв'язку з якими особа може звернутися до суду із заявою про перегляд судових рішень, а також встановлює порядок та правила здійснення такого перегляду. Нині однією з найбільш поширених причин перегляду судових рішень за виключними обставинами є встановлення Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) порушення

Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи національними судами.

Разом із тим провадження за виключними обставинами, що здійснюється за цією підставою, не завжди дозволяє засудженому повною мірою захистити свої права (або взагалі не здатне забезпечити їх захист). Це зумовлено численними недоліками національного законодавчого регулювання, відсутністю стабільної судової практики з цього питання, а також рядом інших факторів. У зв'язку з цим необхідним є пошук шляхів вирішення цієї проблеми та впровадження у правову систему України дієвих засобів захисту прав засудженого у разі перегляду судових рішень за виключними обставинами на підставі рішень ЄСПЛ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених питань у межах загальної проблеми. Дослідженню питань, пов'язаних із забезпеченням прав засудженого, присвячені праці І.М. Василюка, Т.А. Денисової, О.М. Джужа, О.С. Почанської, М.В. Романова, Л.Я. Стрельбицької, А.Х. Степанюка та ін. У свою чергу, перегляд судових рішень у провадженні за нововиявленими та виключними обстави-

нами розглядався у працях Г.З. Анашкіна, В.М. Беднарської, М.О. Громова, В.Т. Маляренка, В.П. Шибіка, А.Г. Шияна, М.Є. Шумила тощо. Водночас питання забезпечення права засудженого на справедливий суд у разі перегляду справи за виключними обставинами на підставі рішень ЄСПЛ є недостатньо дослідженим, що викликає потребу в його ґрунтовному та всебічному опрацюванні. Актуальність вибраної теми також зумовлена нещодавно прийнятим рішенням ЄСПЛ по справі «Петухов проти України», виконання та застосування якого у разі перегляду справи за виключними обставинами може створити ряд проблем у теоретичній та практичній (правозастосовчій) площині.

Метою статті є: 1) аналіз чинних законодавчих положень щодо перегляду судових рішень за виключними обставинами внаслідок встановлення Європейським судом з прав людини порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення кримінальної справи національними судами; 2) огляд проблемних питань, що виникають у разі повторного розгляду справи судом, а також актуальних проблем щодо усунення ним констатованих ЄСПЛ порушень; 3) надання науково обґрунтованих пропозицій щодо вирішення наявних проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Частина 3 статті 459 КПК України [3] містить вичерпний перелік виключних обставин, на підставі яких учасники судового провадження можуть подати заяву про перегляд судового рішення суду будь-якої інстанції, яке набрало законної сили. Згідно з п. 2 ч. 3 цієї статті однією з таких підстав є встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи судом.

Так, 17 липня 1997 року було прийнято Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» [4], в якому Україна визнала обов'язковою юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції. Окрім цього, відповідно до статті 46 самої Конвенції Високі Договірні Сторони (однією з яких є Україна) зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами.

Таким чином, встановлення Європейським судом з прав людини порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи національними суда-

ми є безумовною підставою для перегляду ухвалених судових рішень за виключними обставинами в порядку Глави 34 Розділу V (ст. ст. 459-467) КПК України.

Водночас в окремих випадках перегляд судових рішень за виключними обставинами на підставі рішень ЄСПЛ викликає ряд проблем та не дозволяє повною мірою (або не дозволяє взагалі) захистити права засуджених осіб. Такий стан справ зумовлений недосконалістю чинного законодавства, а також відсутністю стабільної та послідовної судової практики в цій площині. Розглянемо зазначене питання на конкретному прикладі.

12 березня 2019 р. ЄСПЛ прийняв остаточне рішення у справі «Петухов проти України» (№ 2) (заява № 41216/13) [5], в якому, серед іншого, констатував порушення Україною статті 3 Конвенції у зв'язку з призначенням заявнику так званого «непом'якшуваного довічного позбавлення волі» (irreducible life sentence), яке згідно з практикою Європейського суду з прав людини визнається неприпустимим.

У цьому рішенні ЄСПЛ послався на правову позицію, викладену ним раніше у справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» (п. п. 59-81 Рішення від 9 липня 2013 року, заяви № № 66069/09, 130/10 та 3896/10) [6], в якій підкреслив важливість виправлення (реабілітації) злочинця, оскільки саме на цьому робиться акцент в політиці європейських країн з питань призначення покарань, яка знаходить своє відображення в практиці держав-учасниць, стандартах, прийнятих Радою Європи з даного питання, та відповідних міжнародно-правових актах. У п. 119 рішення по справі «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства» Суд також зазначив, що в контексті довічного позбавлення волі стаття 3 Конвенції повинна тлумачитись як така, що вимагає пом'якшуваності покарання, тобто перегляду справи, який дозволяє національній владі розглянути питання про те, чи є будь-які зміни в житті ув'язненого настільки значимими, що робить подальше утримування ув'язненого в місцях позбавлення волі пенологічно не виправданим.

На продовження цієї думки слід також звернутися до Рішення ЄСПЛ у справі «Ласло Маг'яр проти Угорщини» (п. 52 Рішення від 13 жовтня 2014 року (остаточне), заява № 73593/10) [7], де Суд чітко вказав: «Якщо внутрішнє законодавство не передбачає можливості перегляду (щодо звільнення особи, якій призначено покарання у виді довічного позбавлення волі), довічний вирок не буде відповідати вимогам статті 3 Конвенції».

Всебічно дослідивши обставини справи, з урахуванням положень Конвенції та

власної практики щодо «непом'якшуваного довічного позбавлення волі» ЄСПЛ у справі «Петухов проти України» встановив порушення Україною статті 3 Конвенції та вказав на існування систематичної проблеми, яка потребує вжиття заходів загально-го характеру. У п. 192 Суд також вказав, що для належного виконання даного рішення від держави-відповідача може знадобитися впровадження реформи системи перегляду довічних вироків. Механізм такого перегляду повинен гарантувати розгляд у кожній конкретній справі того, чи ґрунтується тривале ув'язнення на законних пенологічних підставах, і має дозволити довічно ув'язненим передбачати, з певним ступенем точності, що вони повинні зробити для того, щоб мати право на звільнення, та за яких обставин, відповідно до стандартів, розроблених у прецедентному праві Суду.

Так, єдиною реальною можливістю усунення виявлених ЄСПЛ порушень є впровадження у чинне законодавство України інституту умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.

Дійсно, з аналізу положень кримінального законодавства України (ст. ст. 81, 82 КК України [8]) випливає те, що воно не передбачає можливості умовно-дострокового звільнення осіб, яким призначено покарання у виді довічного позбавлення волі. Тому «скоротити» довічне позбавлення волі у розумінні ЄСПЛ наразі в Україні неможливо.

Разом із тим пунктом 27 частини 1 статті 106 Конституції України [9], а також статтею 87 КК України передбачено, що президент може помилувати довічно засуджених осіб та замінити їх покарання. Актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк, не менший двадцяти п'яти років.

Тим не менш у справі «Петухов проти України» ЄСПЛ констатував, що теорія та практика президентського помилування, будучи єдиною можливістю для пом'якшення довічного вироку в Україні, потребує більш ретельного контролю (п. 171 Рішення). Суд вказав, що реалізація особами, засудженими до довічного ув'язнення, права на перегляд довічного позбавлення волі за допомогою процедури президентського помилування не може вважатися такою, що супроводжується достатніми процесуальними гарантіями (п. 179 Рішення). Таким чином, інститут помилування, що існує в Україні, не задовольняє вимоги статті 3 Конвенції.

Отже, оскільки Європейський суд з прав людини встановив порушення Україною статті 3 Конвенції (можливість усунення

якого полягає виключно у впровадженні в законодавство України інституту умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі), це є підставою для перегляду справи за виключними обставинами.

Водночас слід зазначити, що судові рішення, ухвалені національними судами по справі В.С. Петухова, поки що не переглядалися в порядку провадження за виключними обставинами. Тим не менш ЄСПЛ констатував порушення Україною ряду статей Конвенції (ст. ст. 3, 5, 6, 13), вказав на недосконалість законодавчого регулювання в частині призначення покарання у виді довічного позбавлення волі, а також поклав на Україну обов'язок вжити певні загальні та індивідуальні заходи.

Так, у п. 191 рішення ЄСПЛ вказав: *«Рішення, в якому Суд визнає порушення, покладає на державу-відповідача не лише зобов'язання виплатити відповідним сторонам суми, присуджені в якості справедливої сатисфакції відповідно до статті 41, але також і здійснити, під контролем Комітету Міністрів, відповідні загальні та/або індивідуальні заходи»*.

Відповідно до статті 13 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [10] заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в остаточному Рішенні ЄСПЛ системної проблеми та її першопричини, зокрема внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування.

Щодо заходів індивідуального характеру – їх перелік міститься в статті 10 зазначеного закону та, серед іншого, включає в себе відновлення попереднього юридичного стану особи шляхом повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі (іншими словами, перегляд судових рішень за виключними обставинами).

З огляду на це, вже зараз можна моделювати ймовірні варіанти розвитку подій та визначати алгоритм дій Верховного Суду у разі перегляду судових рішень за виключними обставинами по справі В.С. Петухова. Більш того, дослідження цього питання, а також виявлення і вирішення наявних в національному законодавстві проблем, що можуть виникати у разі здійснення провадження за виключними обставинами на підставі рішень ЄСПЛ, матиме значення для подальшої практики такого перегляду та створить підґрунтя для ефективного захисту прав засудженого в аналогічних (або схожих) ситуаціях.

Так, у разі звернення В.С. Петухова до Верховного Суду із заявою про перегляд

ухвалених щодо нього судових рішень суд зобов'язаний відкрити кримінальне провадження за виключними обставинами та, з огляду на доводи Європейського суду з прав людини, здійснити перегляд судових рішень національних судів.

Водночас виникає запитання: як має діяти Верховний Суд, здійснюючи перегляд судових рішень по справі В.С. Петухова? З одного боку, він має усунути виявлені Європейським судом з прав людини порушення (зокрема, щодо «непом'якшуваного довічного позбавлення волі» заявника) та створити для заявника належні юридичні гарантії шляхом призначення В.С. Петухову покарання у виді довічного позбавлення волі з можливістю його умовно-дostroкового звільнення через певний строк, проте, з іншого боку, суд має діяти лише у спосіб та в межах, визначених чинним законодавством, а оскільки воно не передбачає можливості умовно-дostroкового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, цей інститут застосувати не можна. Власне, це породжує певні проблеми та значно ускладнює захист прав засудженого.

На нашу думку, в цьому випадку існує два можливих варіанти, в межах яких може діяти Верховний Суд. Охарактеризуємо кожен із них.

1. Відповідно до статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Більш того, згідно зі ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» [11], якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору.

У статті 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів [12], до якої у 1986 році приєдналася Україна, також зазначено: «Не можна посилатися на внутрішнє (національне) право для обґрунтування неможливості виконання міжнародного договору».

Отже, враховуючи те, що відсутність у національному законодавстві України інституту умовно-дostroкового звільнення «довічно засуджених осіб» не може виправдовувати невиконання міжнародного договору (так, з аналізу статті 32 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та підпункту «b» пункту 3 статті 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів випливає те, що рішення ЄСПЛ є офіційними документами, які використовуються в питаннях тлумачення і застосування Кон-

венції та протоколів до неї, і є необхідними як наступна практика застосування міжнародного договору), Верховний Суд може переглянути рішення національних судів та призначити В.С. Петухову покарання у виді довічного позбавлення волі з можливістю умовно-дostroкового звільнення навіть з урахуванням того, що його застосування не передбачено Кримінальним кодексом України щодо осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.

Тобто сама відсутність в КК України механізму умовно-дostroкового звільнення особи, якій призначено покарання у виді довічного позбавлення волі, не може слугувати підставою для незастосування цього інституту, якщо того вимагає відповідний міжнародний договір.

Прикладом цього є Ухвала Верховного Суду України від 21.11.2006 (справа № 5-4822к06) [13] та Ухвала Верховного Суду України від 20.12.2007 (справа № 5-4610к07) [14], в яких суд прямо зазначав або погоджувався з тим, що у випадках приведення у відповідність до законодавства України вироків судів Угорщини, якими особа засуджувалась до довічного позбавлення волі з можливістю умовного звільнення після спливу певного строку, така можливість повинна знаходити відображення й у рішенні українського суду, який приводить вирок іноземного суду у відповідність до законодавства України.

В обох випадках суди вказали, що таке рішення буде більш сприятливим для засудженого, та у зв'язку з цим стали на його бік, надавши останньому можливість умовно-дostroкового звільнення (хоча кримінальне законодавство України такого інституту не містить).

Вважаємо, що, здійснюючи перегляд судових рішень за виключними обставинами, Верховний Суд може ухвалити аналогічне рішення та призначити В.С. Петухову покарання у виді довічного позбавлення волі з можливістю його умовно-дostroкового звільнення через певний строк. На нашу думку, лише такі дії суду зможуть повною мірою забезпечити право засудженого на справедливий суд та захистити його права, порушення яких були констатовані Європейським Судом з прав людини.

Разом із тим цей підхід містить певні недоліки та загрози. Так, призначення засудженому покарання із застосуванням правового механізму, не передбаченого національним законодавством, вочевидь, суперечитиме принципу правової визначеності (legal certainty), який у практиці ЄСПЛ визнається невід'ємним елементом верховенства права.

Як зазначено в пункті 44 Доповіді «Верховенство права» № 512/2009, схваленої Європейською Комісією «За демократію через право» (Венеціанською Комісією) на 86-му пленарному засіданні [15], принцип правової визначеності є ключовим у питанні довіри до судової системи і верховенства права; для досягнення цієї довіри держава зобов'язана дотримуватися та застосовувати у прогнозований і послідовний спосіб ті закони, які вона ввела в дію; прогнозованість означає, що закон повинен, коли це можливо, бути оприлюдненим до його виконання і бути передбачуваним у тому, що стосується його наслідків: він має бути сформульований досить точно для того, щоб людина могла регулювати свою поведінку.

У справі «Аманн проти Швейцарії» (п. 56 Рішення від 16 лютого 2000 року, заява № 27798/95) [16] Суд наголосив, що норма права є «передбачуваною» у разі, якщо вона сформульована з достатньою чіткістю, чим надає змогу кожній особі зрозуміти її та відповідно до цього коригувати свою поведінку.

Згідно з абз. 2 пп. 5.4 п. 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 22.09.2005 № 5-рп/2005 [17]: *«Із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однаково застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі».*

Тобто норма права повинна встановлювати передбачувані та однакові наслідки для всіх осіб. У даному ж випадку стаття 81 КК України чітко вказує на неможливість умовно-дострокового звільнення осіб, засуджених до довічного позбавлення волі, а отже, застосування до В.С. Петухова інституту, не передбаченого чинним законодавством, вочевидь, суперечитиме принципу правової визначеності.

Більш того, засудження Петухова В.С. до довічного позбавлення волі з можливістю умовно-дострокового звільнення поставить інших осіб, яким не було надано такої можливості, у нерівне становище та призведе до порушення закріпленого в Конституції та КПК України принципу рівності.

Тим не менш, ми переконані, що суд насамперед має керуватися принципом верховенства права (зокрема, пріоритетом суб'єктивних прав людини) та, з огляду на висловлені ЄСПЛ доводи, призначити

В.С. Петухову найбільш сприятливе покарання (навіть з можливістю його умовно-дострокового звільнення). На нашу думку, це забезпечить право заявника на справедливий

суд у розумінні статті 6 Конвенції та повною мірою дозволить здійснити захист (та відновлення) його порушених прав. Більш того, в такому разі Україна виконає покладені на неї міжнародні зобов'язання та створить міцне підґрунтя для реформування національного законодавства в частині умовно-дострокового звільнення довічно засуджених осіб.

2. Щодо другого варіанту, в межах якого може діяти Верховний Суд, то буквальне тлумачення статті 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» свідчить, що повторний розгляд справи судом сам по собі є заходом індивідуального характеру, який є достатнім для виконання рішення Європейського суду з прав людини (незалежно від результату судового розгляду).

Так, ЄСПЛ лише констатує наявність порушень державою тих чи інших міжнародних зобов'язань і зобов'язує усунути їх шляхом вжиття відповідних заходів загального та/або індивідуального характеру (зокрема, у вигляді перегляду судових рішень національних судів). Водночас Європейський суд жодним чином не гарантує можливі варіанти розвитку подій та не вправі здійснювати вплив на національні суди з метою прийняття ними конкретного рішення (в силу принципу незалежності судової влади).

Таким чином, «останнє слово» у справі залишається за Верховним Судом, який самостійно вирішує питання щодо застосування (чи незастосування) до засудженого інституту умовно-дострокового звільнення. З огляду на це, суд може послатися на відсутність у чинному законодавстві України можливості пом'якшення покарання у виді довічного позбавлення волі та відмовити засудженому в задоволенні його заяви про перегляд, залишивши рішення національних судів у силі. Більш того, суд може вказати на те, що згідно з національним законодавством сам по собі повторний розгляд справи є достатнім для задоволення вимог ЄСПЛ.

Разом із тим таке рішення Верховного Суду не забезпечить ефективний захист прав засудженого, не надасть йому необхідних юридичних гарантій та буде суперечити висновкам, викладеними ЄСПЛ у справі «Петухов проти України». Окрім цього, в такому разі Україна не усуне допущені нею порушення Конвенції, що, вочевидь, призведе до масового звернення довічно засуджених осіб до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав на підставі порушення Україною статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Більш того, як зазначає ЄСПЛ у справі «Мултіплекс проти Хорватії»

(п. 45 Рішення від 10 жовтня 2003 року (остаточне), заява № 58112/00) [18] та у справі «Кутіч проти Хорватії» (абз. 3 п. 25 Рішення від 1 червня 2002 року (остаточне), заява № 48778/99) [19], відкриття судового провадження саме по собі не задовольняє усіх вимог пункту 1 статті 6 Конвенції. Ціль Конвенції - гарантувати права, які є практичними та ефективними, а не теоретичними або ілюзорними. Право на доступ до суду включає в себе право не лише ініціювати провадження, а й отримати «вирішення» спору судом.

Отже, сам по собі факт перегляду справи Верховним Судом, якщо він не вирішить поставлені ЄСПЛ питання по суті, не зможе забезпечити реалізацію права засудженого на справедливий суд.

У зв'язку з цим вважаємо такий хід розвитку подій неприпустимим та таким, що суперечить завданням кримінального провадження, положенням міжнародних договорів та практиці Європейського суду з прав людини. На нашу думку, розглядаючи цю справу (а також аналогічні та подібні справи), Верховний Суд має використати перший запропонований нами варіант, застосувавши до засудженого інститут умовно-дострокового звільнення та безпосередньо в судовому рішенні послатися на статтю 9 Конституцію України, статтю 19 Закону України «Про міжнародні договори України», статтю 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також доводи ЄСПЛ, викладені ним у рішенні по справі «Петухов проти України».

Висновки

Глава 34 Розділу V чинного КПК України закріплює підстави, порядок та правила здійснення кримінального провадження за виключними обставинами. Відповідно до ч. 3 статті 459 КПК однією з таких підстав є встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною (ЄСПЛ), порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення справи судом. Разом із тим перегляд судових рішень за цією підставою може створювати певні проблеми та не дозволяє повною мірою (або не дозволяє взагалі) захистити права засуджених осіб. Це пов'язано з недосконалістю національного законодавства України, а також відсутністю стабільної та послідовної судової практики у цій площині. У зв'язку з цим нами запропоновано спосіб вирішення зазначеної проблеми, який у разі перегляду справи за виключними обставинами дозволить реалізувати право засудженого на справедливий суд, створить

для нього належні процесуальні гарантії, забезпечить належний захист його порушених прав, а також зможе стати передумовою для реформування національного законодавства в частині призначення покарання у виді довічного позбавлення волі.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. / *База даних «Законодавство України»*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 27.03.2019).

2. Денисова Ю.С. Проблематика процесуального порядку здійснення перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами. *Правове життя сучасної України*: матеріали міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу. Одеса, 2014. С. 702-704.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.

4. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1997. № 40. Ст. 263.

5. База даних «HUDOC». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191703> (дата звернення: 27.03.2019).

6. База даних «HUDOC». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122664> (дата звернення: 27.03.2019).

7. База даних «HUDOC». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-144109> (дата звернення: 27.03.2019).

8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

9. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

10. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2006. № 30, Ст. 260.

11. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2004. № 5. Ст. 540.

12. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 27.03.2019).

13. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/344410> (дата звернення: 27.03.2019).

14. База даних «Єдиний державний реєстр судових рішень». URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/1346408> (дата звернення: 27.03.2019).

15. Доповідь «Верховенство права» № 512/2009, схвалена Венеціанською Комісією на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 р. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-e) (дата звернення: 27.03.2019).

16. База даних «HUDOC». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58497> (дата звернення: 27.03.2019).

17. Рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2005 від 22 вересня 2005 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05> (дата звернення 27.03.2019).

18. База даних «HUDOC». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61204> (дата звернення 27.03.2019).

19. База даних «HUDOC». URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60174> (дата звернення 27.03.2019).

В статье освещены проблемные вопросы обеспечения права осужденного на справедливый суд при пересмотре судебных решений на основании исключительных обстоятельств в результате установления Европейским судом по правам человека нарушения Украиной международных обязательств. Из анализа решения ЕСПЧ по делу «Петухов против Украины» и действующих положений национального законодательства делается вывод о невозможности обеспечения в отдельных случаях эффективной защиты прав осужденного, в отношении которого осуществляется пересмотр судебных решений на основании исключительных обстоятельств. Демонстрируется собственное видение этой проблемы, и предлагаются пути ее решения.

Ключевые слова: права осужденного, пересмотр судебных решений, исключительные обстоятельства, нарушение международных обязательств, Европейский суд по правам человека, «Петухов против Украины».

The article covers the issues of ensuring convict rights to fair trial during judgment review under exceptional circumstances based on European Court of Human Rights statement regarding the breach of international obligations by Ukraine. Based on the analysis of ECHR decision in case «Petukhov vs. Ukraine» and national legislation of Ukraine the impossibility of efficient convict rights ensuring during judgment review under exceptional circumstances in certain cases is concluded. Authors' perspective on this issue and ways of its solution are demonstrated.

Key words: convict rights, judgment review, exceptional circumstances, breach of international obligations, European Court of Human Rights, «Petukhov v. Ukraine».

